

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری

عنوان:

بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی

شهرستان آمل

استاد راهنما:

دکتر عزت الله مافی

استاد مشاور:

دکتر محمد اجزا شکوهی

نگارش:

یاسر سمندری

پاییز ۱۳۸۹

بسمه تعالی
مشخصات رساله/پایان نامه تحصیلی دانشجویان
دانشگاه فردوسی مشهد

عنوان رساله/پایان نامه: بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی شهرستان آمل

نام نویسنده: یاسر سمندری

نام استاد(ان) راهنما: دکتر عزت الله مافی

نام استاد(ان) مشاور: دکتر محمد اجزا شکوهی

رشته تحصیلی: جغرافیا و برنامه ریزی شهری	گروه: جغرافیا	دانشکده: ادبیات و علوم انسانی
تاریخ تصویب:	تاریخ دفاع: ۱۳۸۹/۰۹/۱۶	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	دکتری ☐	☒
تعداد صفحات: ۱۶۲		

چکیده رساله/پایان نامه :

گردشگری به عنوان یکی از منابع درآمد و ایجاد اشتغال در سطح ملی می تواند رهیافتی برای توسعه اقتصادی در قلمرو ملی و محلی باشد، گردشگری به خصوص در زمانی که سود فعالیت های دیگر بخش های اقتصادی در حال کاهش باشد، جایگزین مناسبی برای آنها و راهبردی برای توسعه است. هدف اصلی این تحقیق، بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی شهرستان آمل می باشد، برای رسیدن به این امر از دو روش مطالعات کتابخانه ای (اسنادی) و میدانی استفاده گردیده است. از روش کتابخانه ای در مطالعات مربوط به کلیات تحقیق و مباحث مربوط به مبانی نظری و همچنین معرفی منطقه مورد نظر استفاده شده است و برای رسیدن به یافته های تحقیق از روش میدانی استفاده گردیده است، از روش میدانی برای برآورد تعداد و تنوع اشتغال و همچنین برای نشان دادن محدودیت های امکانات و خدمات رفاهی گردشگری استفاده گردید، بدین منظور از مجموع ۱۶۰۰۰ گردشگری که در روزهای ۷ تا ۱۳ فروردین ۱۳۸۹ در مکان های اقامتی شهرستان آمل شامل هتل ها و مهمانپذیرها و زائرسرا ها حضور داشتند با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده، ۳۰ نمونه پرسشنامه اولیه در بین گردشگران توزیع گردید که با محاسبه واریانس نمونه ۳۰ تایی تعداد ۲۸۴ گردشگر به عنوان حجم نمونه انتخاب گردید و با در اختیار گذاشتن پرسشنامه همراه با مصاحبه، اطلاعات جمع آوری گردیده و سپس آنها را در محیط نرم افزاری EXCEL در قالب جداول و نمودار نشان داده شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان داده گردشگری توانسته باعث توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال به صورت مستقیم و غیر مستقیم در بخش های اقامتی و پذیرایی، بازدید از جاذبه ها، اشتغال در بخش خرید صنایع دستی و گردد و از طرفی مشکلات و محدودیت هایی در رابطه با امکانات و خدمات رفاهی گردشگری در منطقه به چشم می خورد که در جهت رفع این مشکلات، برنامه های لازم برای توسعه گردشگری پیشنهاد داده شده است.

کلید واژه:	امضای استاد راهنما:
۱. گردشگری	
۲. توسعه اقتصادی	
۳. شهرستان آمل	
	تاریخ:

اظهار نامه

اینجانب یاسر سمندری دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد نویسنده رساله/پایان نامه بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی شهرستان آمل تحت راهنمایی آقای دکتر عزت ا... مافی متعهد می‌شوم:

- تحقیقات در این رساله/پایان نامه توسط اینجانب انجام شده است و از صحت و اصالت برخوردار است.
- در استفاده از نتایج پژوهشهای محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
- مطالب مندرج در رساله/پایان نامه تاکنون توسط خود یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد و مقالات مستخرج با نام « دانشگاه فردوسی مشهد » و یا « Ferdowsi University of Mashhad » به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی رساله/پایان نامه تأثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از رساله/ پایان نامه رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این رساله/پایان نامه، در مواردی که از موجود زنده (یا بافتهای آنها) استفاده شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این رساله/پایان نامه، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است، اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

یاسر سمندری

۱۳۸۹/۰۹/۱۶

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه های رایانه‌ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.
- استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در رساله/پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد.

تقدیر و تشکر

با حمد و سپاس بیکران خالق هستی

وظیفه خود می دانم تشکر و قدردانی خالصانه ام را به پاس همه چیز تقدیم جناب آقای دکتر عزت الله مافی استاد راهنمای محترم که به حق به خاطر راهنمایی‌های ارزنده شان زحمات فراوانی را متحمل شده اند، نمایم.

از جناب آقای دکتر محمد اجزا شکوهی استاد مشاور محترم به پاس راهنمایی‌های ارزنده شان تشکر و قدردانی می نمایم.

از کارشناسان محترم سازمان میراث فرهنگی و گردشگری شهرستان آمل، آقایان علیزاده و حسین زاده به خاطر ارائه اطلاعات و در اختیار گذاشتن تصاویر، سپاسگذاری مینمایم.

از کلیه دوستان خوبم به ویژه آقایان یاسر علیزاده، فرزین پورامیر، مهدی شعبان زاده، حسن سیفی، یاسر قاسمی، مجتبی صادقی، روح الله اسدی، رضا خسرو بیگی که در طی انجام این پایان نامه مرا یاری داده اند کمال تشکر مینمایم.

تقدیم به آنهایی که دوستشان دارم.

خانواده ام

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار.....
۲	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۳	۱-۱- تعریف مساله و بیان سوال های اصلی تحقیق.....
۳	الف. تعریف مساله.....
۴	ب. اهداف تحقیق.....
۵	ج. ضرورت انجام تحقیق.....
۵	د. سوالات تحقیق.....
۵	۱-۲- فرضیه ها.....
۶	۱-۳- پیشینه تحقیق.....
۸	۱-۴- روش تحقیق.....
۸	۱-۵- روش گردآوری اطلاعات.....
۹	۱-۶- تازگی موضوع و نوآوری طرح در چیست؟.....
۹	۱-۷- کاربردهای تحقیق.....
۱۰	۱-۸- روش نمونه گیری.....
۱۱	۱-۹- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
۱۱	۱-۱۰- متغیرهای تحقیق.....
۱۳	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق.....
۱۴	۲-۱- بخش اول: تعاریف و مفاهیم گردشگری.....
۱۴	۲-۱-۱- واژه شناسی گردشگری، تعریف گردشگری و گردشگر.....
۱۵	۲-۱-۲- انواع گردشگری بر مبنای ماهیت و هدف و مقصد گردشگری.....
۱۷	۲-۱-۳- انگیزه های گردشگران.....
۱۸	۲-۱-۴- جغرافیا و گردشگری.....
۱۸	۲-۱-۵- تاریخچه صنعت گردشگری در جهان و ایران.....
۲۲	۲-۱-۶- گردشگری روستایی.....
۲۳	۲-۱-۷- تعریف شهر و گردشگری شهری.....
۲۴	۲-۱-۸- انواع گردشگری شهری ..
۲۵	۲-۱-۹- جاذبه های گردشگری.....
۲۶	۲-۱-۱۰- تسهیلات گردشگری.....
۲۷	۲-۱-۱۱- تاسیسات گردشگری.....
۲۷	۲-۱-۱۱-۱- تاسیسات اقامتی.....

- ۲-۱۱-۱-۲- تاسیسات پذیرایی..... ۲۹
- ۲-۱۱-۱-۳- دفاتر خدمات مسافرتی..... ۳۰
- ۲-۱۱-۱-۴- محورها و شبکه های ارتباطی حمل و نقل..... ۳۰
- ۲-۱-۱۲- گردشگری از دیدگاه های مختلف..... ۳۲
- ۲-۱-۱۳- گردشگری از نگاه قرآن و اسلام و سنت..... ۳۴
- ۲-۱-۱۴- آینده گردشگری..... ۳۵
- ۲-۲- بخش دوم: گردشگری و توسعه اقتصادی..... ۳۶
- ۲-۲-۱- توسعه اقتصادی..... ۳۶
- ۲-۲-۲- نقش گردشگری در اقتصاد جهان و ایران..... ۳۶
- ۲-۲-۳- نقش گردشگری در اقتصاد شهری..... ۳۸
- ۲-۲-۴- توسعه گردشگری و اشتغال..... ۳۸
- ۲-۲-۵- ویژگی های اشتغال در صنعت گردشگری..... ۴۰
- ۲-۲-۶- گردشگری و توسعه اقتصادی..... ۴۱
- ۲-۲-۷- گردشگری شهری پایدار..... ۴۱
- ۲-۲-۸- بازاریابی گردشگری..... ۴۲
- ۲-۲-۹- عرضه و تقاضای گردشگری..... ۴۳
- ۲-۲-۱۰- تقاضای سفر..... ۴۳
- ۲-۲-۱۱- هزینه گردشگری..... ۴۴
- ۲-۲-۱۲- عناصر اولیه و ثانیه گردشگری..... ۴۴
- ۲-۲-۱۳- گردشگری و بیکاری..... ۴۵
- ۲-۲-۱۴- برنامه ریزی گردشگری..... ۴۶
- ۲-۲-۱۵- راهبرد گردشگری..... ۴۷
- ۲-۲-۱۶- نظریه پایه اقتصادی..... ۴۸
- فصل سوم: معرفی منطقه مورد مطالعه..... ۴۹
- ۳-۱- ویژگی های جغرافیایی شهرستان آمل..... ۵۰
- ۳-۲- ویژگی های فرهنگی و انسانی شهرستان آمل..... ۵۹
- ۳-۲-۱- وجه تسمیه آمل و تاریخچه شهر در گذشته دور..... ۵۹
- ۳-۲-۲- آمل قبل از اسلام..... ۶۱
- ۳-۲-۳- آمل بعد از اسلام..... ۶۱
- ۳-۲-۴- نژاد، زبان، فرهنگ، صنایع دستی..... ۶۲
- ۳-۳- ویژگی های جمعیتی و تقسیمات سیاسی..... ۶۴
- ۳-۳-۱- تقسیمات سیاسی..... ۶۴
- ۳-۳-۲- جمعیت..... ۶۶
- ۳-۳-۳- نسبت سنی و جنسی جمعیت..... ۶۸

۶۹	۳-۳-۳- سواد
۷۰	۳-۳-۴- وضع فعالیت
۷۲	۳-۳-۵- بخش های عمده فعالیت
۸۳	۳-۳-۵-۱- کشاورزی
۸۴	۳-۳-۵-۱-۱- نقش کشاورزی در اشتغال
۸۷	۳-۳-۵-۲- معدن
۸۸	۳-۳-۵-۳- صنعت
۸۹	۳-۳-۵-۱- نقش صنعت در اشتغال
۹۰	۳-۳-۵-۴- نقش خدمات در اشتغال
۹۲	۳-۳-۵-۵- برآورد اشتغال در بخش گردشگری شهرستان آمل
۹۲	۳-۳-۵-۵-۱- اشتغال مستقیم ایجاد شده در بخش گردشگری شهرستان آمل
۹۷	۳-۳-۵-۵-۲- اشتغال غیر مستقیم گردشگری
۹۸	۳-۴-۴- جاذبه ها و امکانات گردشگری شهرستان آمل
۹۸	۳-۴-۱- جاذبه های طبیعی شهرستان آمل
۱۰۰	۳-۴-۲- جاذبه های زیارتی شهرستان آمل
۱۰۲	۳-۴-۳- جاذبه های تاریخی و فرهنگی شهرستان آمل
۱۱۱	۳-۴-۴- امکانات رفاهی گردشگری شهرستان آمل
۱۱۲	۳-۴-۵- امکانات خدماتی و اداری شهرستان آمل
۱۱۴	۳-۴-۶- تاسیسات و تجهیزات شهری آمل
۱۲۰	فصل چهارم: بررسی ساختار گردشگران
۱۲۱	۴-۱- مقدمه
۱۲۱	۴-۲- ویژگی های فردی گردشگران
۱۲۱	۴-۲-۱- جنس گردشگران و وضعیت تاهل
۱۲۲	۴-۲-۲- سن گردشگران و میزان تحصیلات
۱۲۴	۴-۲-۳- محل سکونت گردشگران و نوع اشتغال
۱۲۵	۴-۲-۴- نحوه دسترسی و نحوه مراجعه گردشگران
۱۲۶	۴-۲-۵- انگیزه و هدف گردشگران
۱۲۷	۴-۲-۶- از کدام یک از جاذبه ها دیدن داشته اید؟
۱۲۸	۴-۲-۷- کیفیت جاذبه ها و طول مدت اقامت گردشگران
۱۳۰	۴-۲-۸- درآمد گردشگران و میزان هزینه
۱۳۲	۴-۲-۹- نحوه هزینه گردشگران از مبدا تا مقصد گردشگری
۱۳۳	۴-۲-۱۰- نحوه تامین مواد غذایی
۱۳۳	۴-۲-۱۱- محل اقامت گردشگران
۱۳۴	۴-۲-۱۲- پیشنهاد برای معرفی جاذبه ها
۱۳۵	۴-۲-۱۳- تمایل گردشگران برای سرمایه گذاری در محل

- ۱۳۶.....۱۴-۲-۴- میزان رضایت گردشگران و برنامه پیشنهادی گردشگران
- ۱۳۹.....۱۵-۲-۴- برخورد مردم با گردشگران و ویژگی صنایع دستی
- ۱۴۱..... فصل پنجم: نتیجه گیری، آزمون فرضیات و برنامه پیشنهادی
- ۱۴۲..... ۱-۵- نتیجه گیری
- ۱۴۵..... ۲-۵- آزمون فرضیات
- ۱۴۷..... ۳-۵- برنامه های پیشنهادی برای توسعه اقتصادی گردشگری

فهرست جداول

- جدول شماره (۱-۲) انگیزه گردشگران..... ۱۷
- جدول شماره (۲-۲) میزان گردشگر پذیری و درآمدهای حاصل از ۱۹
- جدول شماره (۳-۲) جایگاه ایران در آسیا و اقیانوسیه از نظر گردشگرپذیری، ۲۰۰۵..... ۲۲
- جدول شماره (۴-۲) تخمین درآمد ملی و اشتغال از طرف انجمن مسافرت و گردشگری..... ۳۹
- جدول شماره (۵-۲) مراحل کلی برنامه ریزی گردشگری ۴۷
- جدول شماره (۱-۳) توزیع درجه حرارت ماهانه شهرستان آمل بین سالهای ۱۳۸۷-۱۳۸۰..... ۵۵
- جدول شماره (۲-۳) توزیع ماهانه هبارندگی شهرستان آمل بین سالهای ۱۳۸۷-۱۳۸۰..... ۵۷
- جدول شماره (۳-۳) مشخصات عمومی شهرستان آمل بر اساس تقسیمات کشوری، سال ۱۳۸۷..... ۶۵
- جدول شماره (۴-۳) جمعیت شهرستان آمل طی دهه های ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۵ به تفکیک جمعیت..... ۶۷
- جدول شماره (۵-۳) جمعیت شهر آمل و تعداد زنان و مردان در دهه های ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵..... ۶۷
- جدول شماره (۶-۳) جمعیت شهرستان ساری طی دهه های ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۵ به تفکیک جمعیت ۶۸
- جدول شماره (۷-۳) جمعیت بر حسب سن به تفکیک جنس در کل شهرستان آمل، سال ۱۳۸۵..... ۶۹
- جدول شماره (۸-۳) جمعیت و تعداد افراد باسواد ۶ ساله و بیشتر شهرستان آمل، سال ۱۳۸۵..... ۶۹
- جدول شماره (۹-۳) جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر شهرستان، نقاط شهری و روستایی آمل سال ۱۳۸۵..... ۷۰
- جدول شماره (۱۰-۳) جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر شهرستان، نقاط شهری و روستایی ساری، سال ۱۳۸۵..... ۷۱
- جدول شماره (۱۱-۳) تعداد و درصد شاغلان شهرستان آمل بر حسب بخش های.....، سال ۱۳۸۵..... ۷۳
- جدول شماره (۱۲-۳) تعداد و درصد شاغلان شهرستان بابلسر بر حسب بخش های ، سال ۱۳۸۵..... ۷۴
- جدول شماره (۱۳-۳) مقایسه سهم گروه عمده شغلی هتل و رستوران با...، شهرستان آمل، سال ۱۳۷۵..... ۷۵
- جدول شماره (۱۴-۳) مقایسه سهم گروه عمده شغلی هتل و رستوران با...، شهرستان آمل، سال ۱۳۸۵..... ۷۶
- جدول شماره (۱۵-۳) مقایسه سهم گروه عمده شغلی هتل و رستوران با ..، شهرستان بابلسر، سال ۱۳۷..... ۷۷
- جدول شماره (۱۶-۳) مقایسه سهم گروه عمده شغلی هتل و رستوران با...، شهرستان بابلسر، سال ۱۳۸۵..... ۷۸
- جدول شماره (۱۷-۳) مقایسه سهم شغلی هتل و رستوران در بخش خدمات ، شهرستان آمل، سال ۱۳۷۵..... ۸۰
- جدول شماره (۱۸-۳) مقایسه سهم شغلی هتل و رستوران در بخش خدمات، شهرستان آمل، سال ۱۳۸۵..... ۸۱
- جدول شماره (۱۹-۳) مقایسه سهم شغلی هتل و رستوران در بخش خدمات ، شهرستان بابلسر، سال ۱۳..... ۸۲
- جدول شماره (۲۰-۳) مقایسه سهم شغلی هتل و رستوران در بخش خدمات ، شهرستان بابلسر، سال ۱۳۸..... ۸۲
- جدول شماره (۲۱-۳) تعداد و درصد شاغلین در بخش های عمده فعالیت، شهرستان آمل در دهه ۱۳۶۵..... ۸۶
- جدول شماره (۲۲-۳) تعداد و درصد شاغلین در بخش های عمده فعالیت، شهرستان آمل در دهه ۱۳۷۵..... ۸۶
- جدول شماره (۲۳-۳) تعداد و درصد شاغلین در بخش های عمده فعالیت، شهرستان آمل در دهه ۱۳۸۵..... ۸۶
- جدول شماره (۲۴-۳) تعداد و درصد شاغلین در بخش های عمده فعالیت، شهرستان بابلسر در دهه ۱۳۷۵..... ۸۷
- جدول شماره (۲۵-۳) تعداد و درصد شاغلین در بخش های عمده فعالیت ،شهرستان بابلسر در دهه ۱۳۸۵..... ۸۷
- جدول شماره (۲۶-۳) اشتغال مستقیم ایجاد شده در بخش گردشگری..... ۹۷
- جدول شماره (۲۷-۳) تعداد سفر و مسافر و میانگین تعداد مسافر در شهرستان آمل ، سال ۱۳۸۸..... ۱۱۶
- جدول شماره (۲۸-۳) انواع راه های شهرستان آمل، سال ۱۳۸۷..... ۱۱۷

۱۲۲	جدول شماره (۱-۴) جنس گردشگران.....
۱۲۳	جدول شماره (۲-۴) وضعیت تاهل.....
۱۲۳	جدول شماره (۳-۴) سن گردشگران.....
۱۲۴	جدول شماره (۴-۴) میزان تحصیلات.....
۱۲۴	جدول شماره (۵-۴) محل سکونت گردشگران.....
۱۲۵	جدول شماره (۶-۴) نوع شغل.....
۱۲۵	جدول شماره (۷-۴) نحوه دسترسی.....
۱۲۶	جدول شماره (۸-۴) نحوه مراجعه گردشگران.....
۱۲۷	جدول شماره (۹-۴) انگیزه و هدف گردشگران.....
۱۲۸	جدول شماره (۱۰-۴) نوع بازدید از جاذبه.....
۱۲۹	جدول شماره (۱۱-۴) بازدید از جاذبه (ارزش دیدن).....
۱۳۰	جدول شماره (۱۲-۴) طول مدت اقامت.....
۱۳۱	جدول شماره (۱۳-۴) درآمد گردشگران.....
۱۳۲	جدول شماره (۱۴-۴) هزینه گردشگران.....
۱۳۲	جدول شماره (۱۵-۴) نحوه هزینه کردن از مبدا تا مقصد.....
۱۳۳	جدول شماره (۱۶-۴) نحوه تامین غذا.....
۱۳۴	جدول شماره (۱۷-۴) نوع محل اقامت گردشگران.....
۱۳۵	جدول شماره (۱۸-۴) پیشنهاد گردشگران در معرفی جاذبه.....
۱۳۶	جدول شماره (۱۹-۴) نوع سرمایه گذاری گردشگران.....
۱۳۷	جدول شماره (۲۰-۴) میزان رضایت گردشگران از وضعیت خدمات و امکانات رفاهی موجود.....
۱۳۹	جدول شماره (۲۱-۴) برنامه پیشنهادی گردشگران.....
۱۴۰	جدول شماره (۲۲-۴) نوع برخورد مردم.....
۱۴۰	جدول شماره (۲۳-۴) ویژگی صنایع دستی.....

فهرست نقشه ها

- نقشه شماره (۱-۳) موقعیت شهرستان آمل در استان مازندران..... ۵۱
- نقشه شماره (۲-۳) توپوگرافی شهرستان آمل..... ۵۲
- نقشه شماره (۳-۳) زمین شناسی شهرستان آمل..... ۵۳
- نقشه شماره (۴-۳) همدمای شهرستان آمل..... ۵۴
- نقشه شماره (۵-۳) هم باران شهرستان آمل..... ۵۶
- نقشه شماره (۶-۳) موقعیت بخش های شهرستان آمل..... ۶۵
- نقشه شماره (۷-۳) شهر آمل..... ۶۶
- نقشه شماره (۸-۳) موقعیت مکانی تعدادی از جاذبه های شهرستان..... ۱۱۰

فهرست نمودارها

نمودار شماره (۱-۱) مدل مفهومی تحقیق.....	۱۲
نمودار شماره (۱-۳) نمودار شماره (۱-۳) توزیع درجه حرارت ماهانه شهرستان آمل ۱۳۸۷-۱۳۸۰.....	۵۵
نمودار شماره (۱-۴) انگیزه و هدف گردشگران.....	۱۲۷
نمودار شماره (۲-۴) نوع بازدید از جاذبه.....	۱۲۸
نمودار شماره (۳-۴) محل اقامت گردشگران.....	۱۳۴
نمودار شماره (۴-۴) پیشنهاد گردشگران برای معرفی جاذبه.....	۱۳۵
نمودار شماره (۵-۴) میزان رضایت گردشگران.....	۱۳۸
نمودار شماره (۶-۴) برنامه پیشنهادی گردشگران.....	۱۳۹
نمودار شماره (۱-۵) تعداد اشتغال مستقیم گردشگری آمل.....	۱۴۵
نمودار شماره (۲-۵) مقدار درصد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم گردشگری.....	۱۴۶
نمودار شماره (۳-۵) برنامه های پیشنهادی گردشگری.....	۱۵۲

فهرست تصاویر

تصویر شماره (۱-۳) قله دماوند.....	۹۹
تصویر شماره (۲-۳) پارک میرزا کوچک خان جنگلی.....	۱۰۰
تصویر شماره (۳-۳) امام زاده عبدالله(ع).....	۱۰۱
تصویر شماره (۴-۳) امام زاده ابراهیم(ع).....	۱۰۲
تصویر شماره (۵-۳) قلعه شاهاندشت.....	۱۰۳
تصویر شماره (۶-۳) شکل شاه.....	۱۰۳
تصویر شماره (۷-۳) حمام شاه عباسی.....	۱۰۴
تصویر شماره (۸-۳) پل دوازده چشمه.....	۱۰۵
تصویر شماره (۹-۳) پل معلق.....	۱۰۶
تصویر شماره (۱۰-۳) موزه تاریخ آمل.....	۱۰۶
تصویر شماره (۱۱-۳) بقعه میر حیدر آملی.....	۱۰۷
تصویر شماره (۱۲-۳) گنبد ناصرالحق.....	۱۰۷
تصویر شماره (۱۳-۳) آتشکده یا گنبد ناصرالحق.....	۱۰۸
تصویر شماره (۱۴-۳) موزه شهدا.....	۱۰۹
تصویر شماره (۱۵-۳) خانه درزی(حاج علی ارباب).....	۱۰۹

پیشگفتار

گردشگری دقیقاً معادل فارسی واژه **tourism** در زبان های انگلیسی، فارسی و آلمانی است. امروزه گردشگری باحجم عظیم مالی توأم با اشتغالی که به طور مستقیم و غیر مستقیم ایجاد می کند سبب شده است که کشورهای مختلف جهان با توجه به توانمندی های طبیعی، میراث فرهنگی و تاریخی خود سعی کنند سهمی از این اقتصاد را به خود اختصاص دهند. در این پژوهش موردی عمدتاً سعی شده است که نقش گردشگری را در توسعه اقتصادی شهرستان آمل، بیشتر از ابعاد اشتغال نشان داده شود و تلاش گردید تا طیف متنوعی از فرصت های شغلی را به صورت مستقیم که قابل محاسبه است در زیر بخش های اقامتی شامل هتل آپارتمانها، مهمانپذیرها و زائرسراها، بخشهای پذیرایی و رستوران، بخشهای حمل و نقل، بخش بازدید از جاذبه ها، بخش خرید سوغاتی و صنایع دستی، بخش دفاتر مسافرتی در سطح شهرستان نشان داده شود، بویژه کوشش گردید تا تعداد، درصد و جایگاه اشتغال در دو بخش مهم اقامتی و پذیرایی در دو دهه ۷۵ و ۸۵ برای شهرستان آمل نشان داده و سپس برای فهم بهتر از جایگاه اشتغال، مقایسه ای با منطقه گردشگری بابلسر انجام شود و همچنین برای نشان دادن تنوع اشتغال به صورت غیر مستقیم در بخش گردشگری شهرستان آمل که غیر قابل لمس و نامرئی است از فرمول ضریب تکاثر استفاده گردیده است. برای درک صحیح از جریان گردشگری در جهت توسعه اقتصادی شهرستان آمل، ابتدا لازم بود به امکانات گردشگری شهرستان آمل اشاره شود، بدین صورت، ابتدا به تنوع و تعداد جاذبه ها اعم از طبیعی، جاذبه های زیارتی و تاریخی شهرستان و سپس به امکانات و خدمات رفاهی شامل امکانات و خدماتی مانند، امکانات اقامتی، پذیرایی، دفاتر خدمات مسافرتی، صنایع دستی، شبکه حمل و نقل جاده ای، مراکز تفریحی، پارک ها، آب و برق و... اشاره شده است و سپس برای مشخص کردن نوع محدودیت های گردشگری، محدودیت هایی که در رابطه با این نوع از امکانات و خدمات رفاهی وجود دارد، با نظر سنجی از گردشگران در قالب پرسشنامه به ارزیابی از میزان رضایتمندی گردشگران در ارتباط با امکانات و خدمات رفاهی گردشگری شهرستان آمل پرداختیم، در مجموع تلاش گردید اهمیت گردشگری را در ایجاد اشتغال در منطقه نشان داده و سپس برای رونق هر چه بیشتر اقتصاد گردشگری، ابتدا محدودیت و کمبودهای امکانات و خدمات گردشگری را شناسایی کرده و سپس برای رفع آنها برنامه های لازم پیشنهاد شود.

فصل اول

کلیات تحقیق

الف. تعریف مسأله

صنعت گردشگری، استراتژی اقتصادی دوران مدرن و پسامدرن محسوب می شود. اگر کشورها بتوانند با ایجاد ظرفیت های لازم در جهت رشد و نضج صنعت گردشگری اقدام نمایند، بی شک قادر خواهند بود در جهت شکوفایی اقتصادی کشور خود گام های اساسی بردارند (رهنمایی، ۱۳۸۴: ۱۳). امروزه صنعت جهانگردی پس از صنعت انرژی و وسایل نقلیه موتوری دومین صنعت بزرگ جهان محسوب می شود. گردشگری یک صنعت کاربر است، از آن جا که بسیاری از خدمات گردشگری را نمی توان با استفاده از فناوری ارائه کرد، اشتغال نیروی انسانی در این صنعت فراوان است. از این رو توسعه گردشگری در مکان های مختلف زمینه های ایجاد اشتغال دائم و فصلی و نیمه وقت را برای نیروی انسانی با تخصص و آموزش متوسط فراهم می آورد و از نرخ بیکاری می کاهد (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵: ۸۰). توسعه فعالیت های مربوط به توریسم فرصت های مستقیمی برای اشتغال در هتل ها و سایر انواع خدمات درجه دو آن ماندکارهای ساختمانی و... ایجاد می کند (رضوانی، ۱۳۸۶: ۶۲). بیشترین درصد ایجاد فرصت های شغلی متعلق به دو بخش اقامت در مهمان پذیرها و هتل ها و بخش خرید می باشد. در مرتبه بعد بخش غذا و رستوران و با اهمیت کم تری بخش های حمل و نقل، سرگرمی، پروازهای خارجی و بازدید از مراکز گوناگون قرار دارد (www.magiran.com). درآمد صنعت گردشگری سالانه ۱۲/۵ درصد افزایش داشته و این صنعت در جهان ۱۲ درصد اشتغال ایجاد کرده و تا سال ۲۰۲۰ میزان اشتغال زائی آن به ۴۳ درصد افزایش پیدا خواهد کرد. گردشگری عامل مهمی برای کسب درآمد و توسعه پایدار در کشور محسوب می شود (کارگر، ۱۳۸۶: ۱۴۶).

اصولاً گردشگری را جابه جایی موقت و کوتاه مدت افراد به مقصدهایی در خارج از جایی که معمولاً زندگی و کار می کنند و فعالیت هایشان در آن مقصدها ذکر کرده اند و انواع گردشگری می تواند شامل دیدار از دوستان و خویشاوندان، گردشگری تجاری، گردشگری مذهبی، گردشگری تندرستی، گردشگری اجتماعی و گردشگری منظره ای و... باشد (رهبری، ۱۳۸۴: ۱۶۲).

از طرفی جاذبه ها سرمایه اصلی یک کشور یا یک منطقه برای موفقیت در صنعت جهانگردی به شمار می روند. به عنوان نمونه، سازمان جهانی یونسکو، کشور ما را به لحاظ منابع گردشگری در رده ۱۰ کشور نخست معرفی کرده است. ایران از لحاظ داشتن جاذبه ها، کشوری ۵ ستاره است و از لحاظ

تنوع زیستی و تنوع جاذبه های طبیعی نیز رتبه پنجم را در جهان دارا می باشد (معصومی، ۱۳۸۴: ۱۶). در مازندران (و به طبیعت آن در شهرستان آمل) بیشتر جاذبه ها در بخش طبیعت گردی می باشد و به همین دلیل در ایران دارای رتبه ممتاز می باشد به صورتی که حدود ۹۲ درصد از گردشگران با انگیزه گذران اوقات فراغت و استفاده از طبیعت به مازندران سفر می کنند (اسحاقی، شیدفر، ۱۳۸۲: ۷). بر همین اساس به منظور کمک در جهت بالا بردن سطح توسعه اقتصادی، ایجاد و افزایش درآمد و فراهم کردن زمینه اشتغال و توسعه صنعت گردشگری، توجه به قابلیت ها و پتانسیل هایی که در این شهرستان وجود دارد می تواند موثر باشد و موجب رونق اقتصادی و اشتغال گردد. از آن جایی که شهر آمل از کهن ترین شهرهای ایران زمین بوده و بنای ساخت آن را از زبان حمدالله مستوفی مورخ و جغرافیا نویس قرن هشتم هجری، به «طهمورث دیوبند» نسبت می دهد و سال های سال مقرر فرمانروایی شاهان و فرمانروایان بوده، آثار تاریخی و فرهنگی غنی ای در دل خود دارد و در کنار آن وجود جاذبه های طبیعی، این توان را دو چندان کرده است. شهرستان آمل واقع در مرکز جغرافیایی استان مازندران از ظرفیت های بسیار بالایی مانند جاذبه های طبیعی و تفریحی و تاریخی هم چون پارک جنگلی میرزا کوچک خان، منطقه تفریحی بلیران، رودخانه های مهم و پرآب هم چون هراز و انواعی از چشمه های آب گرم با خواص درمانی متفاوت مانند آب گرم لاریجان و جاذبه های مذهبی و تاریخی مانند امام زاده عبدالله (ع) برخوردار است، از طرفی به عنوان محور ارتباطی پایتخت به شمال کشور از طریق جاده ارتباطی هراز می تواند فرصت بسیار مناسبی را برای گردشگرانی ایجاد کند که قصد رسیدن به این مقصد دارند، که می تواند رونق اقتصادی و فرصت های شغلی را برای شهرستان فراهم کند.

ب. اهداف تحقیق

- شناسایی و معرفی جاذبه های گردشگری اعم از جاذبه های طبیعی، مذهبی و فرهنگی و تاریخی در راستای توسعه اقتصادی شهرستان.
- شناخت ویژگی های گردشگران در رابطه با امکانات و خدمات رفاهی گردشگری شهرستان.
- بررسی و شناخت تأثیر گردشگری در فراهم کردن اشتغال و توسعه اقتصادی در وضع موجود شهرستان آمل.
- بررسی و شناسایی عوامل محدود کننده خدمات رفاهی اقامتی در شهرستان آمل.
- ارائه برنامه و راهکارهای لازم جهت استفاده بهینه از صنعت گردشگری و توسعه آن.

ج. ضرورت انجام تحقیق

یکی از راههای حفاظت اقتصاد کشور در مقابل آثار مخرب نوسان قیمت نفت و بی ثباتی بازار سایر محصولات، توسعه جهانگردی یعنی بهره گیری از منابع طبیعی، تاریخی، زیارتی، فرهنگی و... کشور و نیز جذب تعداد بیشتری از علاقه مندان به سفر بازدید از نقاط و آثار دیدنی ایران است. با توجه به توانایی بالقوه جهانگردی در ایجاد اشتغال، بهسازی و توسعه تأسیسات زیربنایی، توزیع مناسب تر ثروت، توسعه متعادل مناطق محروم، آگاهی های میان فرهنگی، بی نیازی به تکنولوژی و ماشین آلات پیشرفته، به نظر می رسد صنعت جهانگردی می تواند به عنوان محور مناسبی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور مورد توجه قرار گیرد (کارگر، ۱۳۸۶: ۱۲۷). واقعیت آن است که اشتغال مهم ترین دغدغه کشور است چرا که ایران بایستی سالانه ۹۴۰/۰۰۰ فرصت شغلی ایجاد نماید. اگر چه بخش گردشگری پتانسیل بسیار بالایی در ارتباط با اشتغال دارد، لکن قدرت اشتغال زایی آن بستگی به عوامل نظیر تعداد گردشگر، تعداد شب اقامت آن ها دارد. در گزارشی تعداد مشاغل ایجاد شده در ایران به ازای هر یک گردشگر، ۵ فرصت شغلی بوده است (تولایی، ۱۳۸۶: ۶۹).

با توجه به پتانسیل ها و جاذبه های طبیعی و فرهنگی و زیارتی شهرستان آمل برای جذب گردشگران و فعال نمودن صنعت گردشگری در اقتصاد شهری و ایجاد فرصت های شغلی این تحقیق با توجه به شناسایی مناطق جاذب گردشگری، به بررسی نقش صنعت گردشگری در اشتغال وضع موجود و برآورد درآمدهای حاصل از آن در توسعه اقتصادی پرداخته است.

د. سوالات تحقیق

- ۱- در حال حاضر گردشگری چه نقشی در ایجاد اشتغال و توسعه اقتصادی شهرستان آمل دارد؟
- ۲- آیا گردشگری علاوه بر اشتغال مستقیم، اشتغال غیرمستقیم هم به دنبال دارد؟
- ۳- فرصت و محدودیت های خدمات رفاهی اقامتی شهرستان آمل کدامند؟
- ۴- برنامه ها و راهکارهایی که برای گسترش گردشگری شهرستان ضروری هستند، کدامند؟

۱-۲- فرضیه ها

واژه فرضیه از ریشه یونانی hypothesis به معنی «مبنا» یا «چیزی که روی آن ساخته می شود» است و در آغاز به مفهوم «شرط» و بعدها «به معنی برهان حدس زده ای برای استدلال یک مطلب یا واقعه» یا رابطه علت و معلولی حدس زده شده (فرض شده) به کار رفته است (پاپلی یزدی و رجبی

سناجردی، ۱۳۸۲: ۱۷). فرضیه عبارت است از حدس یا گمان اندیشمندانه درباره ماهیت، چگونگی و روابط بین پدیده ها، اشیاء و متغیرها، که محقق را در تشخیص نزدیک‌ترین و محتمل‌ترین راه برای کشف مجهول کمک می نماید (حافظ نیا، ۱۳۸۵: ۱۱۰).

۱- به نظر می‌رسد گردشگری از طریق اشتغال مستقیم و غیرمستقیم طیف متنوعی از فرصت‌های شغلی ایجاد کند.

۲- به نظر می‌رسد محدودیت امکانات رفاهی و اقامتی یک مانع برای توسعه گردشگری در شهرستان آمل می‌باشند.

۱-۳- پیشینه تحقیق

در رابطه با پیشینه مطالعات گردشگری درباره ایران باید گفت که «انشوتس» جزو نخستین کسانی بود که به «رشد فزاینده گردشگر در ایران» به سال ۱۹۶۵ پرداخت و پس از او «ریتز» دو مقاله درباره «جنبه‌های جغرافیایی جهانگردی» در خاور نزدیک به سال ۱۹۶۷ درباره «مشاهداتی درباره شکفتگی جهانگردی و استراحت در سواحل دریای خزر به سال ۱۹۶۹ انتشار داد. پرفسور دکتر اکارت اهلز استاد جغرافیای موسسه جغرافیایی دانشگاه فیلیپین ماربورگ آلمان در مقاله‌ای تحت عنوان «برخی از جنبه‌های جغرافیایی و اجتماعی اقتصادی گردشگری در ایران» به سال ۱۹۷۴ ساختار دادوستد میدان امام خمینی و اهمیت اصفهان را از نظر گردشگری و اثرات گردشگری بر رشد اصفهان به روش نوین جغرافیایی بررسی می‌کند و به دنبال او سه تن از شاگردانش محمد تقی رهنمایی و محمد علی سلطانی تیرانی و توماس کروگر رساله‌های دکتری خود را، راجع به گردشگری نوشته‌اند (کارگر، ۱۳۸۶: مقدمه صفحه بیست و هشت). از جمله کتاب‌ها، مقالات و پژوهش‌هایی که پیرامون گردشگری و توریسم انجام گرفته، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

در بخش کتاب‌ها؛

- اقتصاد گردشگری، داندل لاندنبرگ، ترجمه محمدرضا فرزین، شرکت چاپ و نشر بازرگانی: ۱۳۸۲.

- گردشگری شهری در ایران و جهان، سال ۱۳۸۴، تألیف احمد دیناری است این کتاب در ۷ فصل تنظیم شده است، که به گردشگری شهری، مفاهیم، قلمرو، تحول و تنگناها پرداخته است و از سوی دیگر به شهر و گردشگری، جاذبه‌های شهری و انواع شهرهای توریستی اشاره داشته است. بخش‌هایی از کتاب راجع به نقش گردشگری شهری در توسعه پایدار اقتصادی اشاره شده است.